

Незавдання шкоди один одному не досить для успішного розвитку людської цивілізації за шариатом. Необхідно, щоб стосунки і зв'язки між людьми будувались на добрих справах та взаємодопомозі і в інтересах усього суспільства. Особлива увага звертається на сім'ю, її благополуччя, визначаючи обов'язки чоловіка як глави сім'ї, розпорядника її справ, захисника її членів; жінки як оберега домашнього затишку, вихователя дітей; дітей, які мусять слухати батьків, шанувати їх і турбуватися про них у старості. Шаріат визначає коло обов'язків стосовно родичів («кровна спорідненість»), встановлює закон спадщини [3, 350].

Четвертий вид – це обов'язки перед іншими живими створіннями. Згідно з мусульманською традицією людина має перевагу перед іншими творіннями Бога: їй дозволено повністю розпоряджатися ними, підкоряти своїй силі, використовувати їх. У ставленні до них Бог встановив для людини її обов'язки: не знищувати їх, не завдавати їм шкоди, не мучити їх без крайньої необхідності, обирати для їх використання найсправедливіші методи. Зокрема дозволяється вбивати тварину винятково для їжі. Іслам не вітає тих, хто тримає птахів у клітках, забороняє знищувати будь-що, не кажучи вже про живе, забороняється проливати воду, витратити її марно [4, 190].

Отже, узагальнюючи сказане, можна зробити висновок про те, що джерела мусульманського права є особливим видом норм, які через закріпленість у релігійних текстах набули загальнообов'язковості не стільки завдяки примусу з боку держави, скільки через віру в те, що ці норми даровані Аллахом і недотримання їх призведе до мук не лише в земному житті, а й після смерті. Ці правила через давню історію виникнення вкоренились у свідомості людей, забезпечуючи безперечне дотримання вимог і норм поведінки. Закріплені у релігійноканонічних текстах, ці правила не можуть бути ні оскаржені, ні скасовані.

Список використаної літератури:

1. Калінін Ю. Релігієзнавство: Підручник для студ. Вузів / Юрій Калінін, Євген Харьковщенко. – К.: Наукова думка, 1995. - 252 с.
2. Ислам: Энциклопедический словарь. – М.: Наука, 1991. – 315 с.
3. Лубський В. Релігієзнавство: Підручник для студ. вуз./ Володимир Лубський, Василь Теремко, Марія Лубська. – К.: Академвидав, 2002, 2003. – 431 с.
4. Лебедева Н.Г. та ін. Релігієзнавство: Навч. посібн./ Н.Г. Лебедева, О.Т. Джурелюк, Д.О. Самойленко. – Алчевськ: ДонДТУ, 2008. – 293 с.

Науковий керівник: к. і. н., доцент Мазур О. О.

О. С. Халімончик

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

ДИПЛОМАТИЧНА БОРОТЬБА ЗА СОЮЗНИКІВ МІЖ АНТАНТОЮ ТА ЦЕНТРАЛЬНИМИ ДЕРЖАВАМИ 1914-1916 РР.

Вбивство ерцгерцога Франца Фердинанда (спадкоємця австро-угорського престолу) 28 червня 1914 р. стало приводом до початку Першої світової війни. Країни-учасники обох сторін вважали, що ця війна швидко закінчиться. Однак війна затягувалась, з маневреної війни вона перетворилась у війну на виснаження. Постала проблема пошуку нових союзників. Особливо складною була ситуація для Німеччини та Австро-Угорщини, оскільки вони вже мусили піклуватись про те, аби не втратити тих союзників, яких вони вже мали – Італію та Румунію. Боротьба за них дала свої результати згодом, а на початку війни обидві коаліції поповнили Туреччина та Японія.

Після перемоги в російсько-японській війні 1904-1905 рр. Японію визнали «Великою державою», а ще раніше в 1902 р. вона була в альянсі з Британією. 15 серпня 1914 р. японський уряд висунув ультиматум Німеччині. Японці вимагали від німців вивести з вод Китаю усі військові судна, а також щоб Німеччина «без будь-яких умов і компенсації» передала Японії всю орендовану територію в провінції Шандунь – нібито «зادля повернення

її Китаю». Ультиматум підкреслював, що японський уряд не має намір стати на шлях територіальної експансії». Німецький уряд проігнорував ультиматум. 23 вересня Японія оголосила війну Німеччині. Після оголошення війни японці обстріляли о. Циндао та висадили 50 тис. десант який почав воєнні дії проти німецького гарнізону.

Османська імперія перебувала у важких зовнішньополітичних умовах. Формально країна залишалась під владою султана Решада V, але де-факто країну очолював тріумвірат лідерів молодотурків (Енвер-паша, Талаат-паша, Джемаль-паша). Втрата земель на Балканах яскраво свідчила про слабкість імперії і поступовий її розпад. Молодотурки хотіли позбавитись від іноземного впливу. Франція та Англія мали сильний економічний вплив, а також вони претендували на османські території. Росія була природнім ворогом Туреччини через бажання російських імператорів захопити Константинополь та Протоки. Саме Росія запобігла вступу Османської імперії в Антанту. Виходом з цієї проблеми стала військова співпраця з Німецькою імперією. Було реформовано турецьку армію та флот. Німці передали туркам свої крейсери «Гебен» і «Бреслау». 29 жовтня 1914 р. турецький та німецький флоти обстрілюють Севастополь, а 2 листопада Росія оголосила війну Османській імперії.

Італія, яка була членом Троїстого союзу, оголосила про свій нейтралітет у війні і не підтримала своїх союзників – Австро-Угорщину та Німеччину. Італійський уряд зайняв вибірковою позицію і чекав – який блок держав запропонує вигідніші умови за вступ її у війну. В результаті довгих переговорів Італія 26 квітня 1915 р. підписала договір з Антантою. 23 травня 1915 р. Королівство Італія приєдналося до Антанти й оголосило війну Австро-Угорській імперії. В обмін за це, після закінчення війни, Італія отримала б Триєст та інші австрійські області з італомовним населенням, а також провінцію Далмація. Італії передався б протекторат над Албанією.

Друга балканська війна призвела до того, що Болгарію оточували ворожі держави. Уряд Австро-Угорщини бачив в Болгарії свого союзника у війні проти Сербії ще у 1913 р. Але німецький кайзер Вільгельм II був проти альянсу боячись, що це може відштовхнути Румунію у ворожий табір. Після початку війни Болгарія хоч й оголосила нейтралітет, проте обидва табори продовжували вести переговори щодо вступу у війну. Головними вимогами Болгарії були приєднання до неї Південної Добруджі, Вардарської Македонії та Егейської Македонії. Для Антанти ці вимоги були майже неприйнятні, адже проти виступала Сербія. Натомість Центральні держави однозначно заявили, що в разі вступу Болгарії у війну вона отримає всю Македонію, Фракію та Південну Добруджу (якщо Румунія виступить на стороні Антанти). Гарантії Німеччини та Австро-Угорщини і невдачі Антанти на фронті призвели до вступу Болгарії у конфлікт на стороні Центрального блоку і оголошення війни Сербії 14 жовтня 1915 р.

Румунія за договором з Австро-Угорщиною 30 жовтня 1883 р. пристала до Троїстого союзу. Цей договір, який продовжували кілька разів, фактично перетворився на формальність через територіальні проблеми між Італією та Австро-Угорщиною. Їх не було врегульовано і з іншими сусідами Румунії – Болгарією, Росією, Сербією. Особливу зацікавленість в Румунії мав кайзер Вільгельм II. Румунія мала значні продовольчі ресурси та сировину. Кайзер обіцяв румунам Бессарабію, Одесу і навіть згодом провести переговори з Австро-Угорщиною щодо відходу частини Трансільванії. Однак Антанта могла запропонувати за вступ у війну більші компенсації за рахунок земель Австро-Угорщини, насамперед всю Трансільванію, де відчувались тяжіння до об'єднання Румунії. Вступ у війну Болгарії остаточно переконав румунський уряд вступити у війну на стороні Антанти. 14 серпня 1916 р. Румунія оголосила війну Австро-Угорщині.

Кожна країна мала свої пріоритети та інтереси. Користуючись цим Антанта та Троїстий союз обіцяли «золоті гори» після перемоги, тим самим залучаючи на свій бік нових союзників, щоби хід війни йшов на їх користь. Так все більше й більше країн вступали у війну доки врешті-решт вона не перетворилась в світову.

Список літератури:

1. Готлиб В. В. Тайная дипломатия во время первой мировой войны / Перевод с английского В. А. Альтшулера и В. П. Готовицкой. — М.: Соцэкгиз, 1960. — 604 с.

2. Нотович Ф. И. Дипломатическая борьба в годы первой мировой войны. – В 4 т. – М.-Л.: Издательство АН СССР, 1947. — Том 1. Потеря союзниками Балканского полуострова. — 748 с.

3. Міжнародні відносини напередодні й у період Першої світової війни 1914 – 1918 рр.(у документах і спогадах учасників). Хрестоматія / О. І. Овчаренко, О. В. Сухушина. – Черкаси : Вертикаль, 2016. – 708 с.

Науковий керівник: к.і.н., доцент Овчаренко О. І.

А. І. Чекаленко

Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького

МЕМОРАЛІЗАЦІЯ АФГАНСЬКОЇ ВІЙНИ (1979–1989 РР.) В ЛІТЕРАТУРІ, МУЗИЦІ, МИСТЕЦТВІ

Афганська війна 1979–1989 рр. належить до тих подій 20-го століття, які ще не знайшли свого повного і об'єктивного висвітлення та аналізу. Вона залишається «білою плямою» новітньої історії. Одним із наслідків участі радянських військ у війні на території Афганістану став культурницький. Ця війна прорвалася віршами й піснями – трагічними, світлими й мужніми, які збережуть в пам'яті подвиг воїнів, які загинули в інших країнах. Трагічні події війни знайшли відгук багатьох відомих представників радянської і пострадянської культури. Афганській темі присвятили свої твори українські літератори Дмитро Павличко, Євген Гуцало, Олексій Дмитренко, Григорій Гончарук, Василь Іванина. Всі вони, в тій чи іншій мірі, торкалися різноманітних аспектів війни в Афганістані, виражаючи свій власний художній погляд на воєнні події та її учасників. Це такі жанри як художньо-документальні, історичні, спогади, щоденники воїнів. Особливо торкаються кожної людини щоденники-розповіді воїнів: вони найбільш реалістично передають всі картини болючого Афганістану. Один із воїнів пише в своєму щоденнику: «Вася погиб, а мне не дают покоя его слова, – напиши, Толя так, чтоб никто не сомневался в ребятах из Афгана. Пиши только правду»[1, 75]. Ці щоденники мають найбільшу цінність, адже написані вони живими свідками тих болючих подій.

Багато фільмів знято про Афганську війну. Якщо перші фільми про війну, зняті наприкінці 1980-х років, мали суто вигадані сюжети, то вже у 2006 р. розпочався новий період. Режисери розпочали відображати реальні події війни, зокрема, бій 9-ї роти на висоті 3234 метрів. Разом з деякими історичними неточностями він служить збереженню пам'яті [2]. Також є найбільш відомі фільми про Афганістан як : «Чорна акула» (1993), «Афганець» (1991), «Зірка солдата» (2006) тощо. У 2018 р. на російські телеекрани вийшов фільм, присвячений одному з найтрагічніших епізодів війни – повстанню радянських військових у фортеці Бадабер на території Пакистану.

Меморіалізації війни присвячено ряд скульптурних композицій. У м. Кременчук було створено композицію «На афганській стежині», що зображає групу бійців під час виходу на бойове завдання, обабіч якої встановлено персональні пам'ятники кожному уродженцю району, загиблому в Афганістані, із персональним портретом-барельєфом. В одному з парків м. Суми було встановлено персональні пам'ятники уродженцям області – ветеранам 40-ї армії Героям Радянського Союзу Петру Рубану та Володимиру Кучеренку. Меморіальний комплекс пам'яті воїнів України, полеглих в Афганістані був встановлений в Києві у 1994 р., з ініціативи Української спілки ветеранів війни в Афганістані. Пам'ятник загиблим воїнам-афганцям був встановлений і в Черкасах в 1989 році. В бойових діях на території Афганістану брали участь 3453 уродженців Черкаської області, 98 з них з них загинули, виконуючи свій військовий обов'язок, 429 черкашан нагороджені орденами і медалями [3].

На землі Афганістану зародився жанр так званої «афганської» пісні. Її найяскравішими представниками стали В. Верстаков, Ю. Кірсанов, І. Морозов, В. Петряев, О. Гонцов, Ю. Слатов, В. Мазур та інші автори. Почали з'являтися солдатські музичні гурти, серед найвідоміших – «Голубые Береты», «Каскад», пізніше до них додалися професійні